

François Mauriac și ființa căzută în căutarea iubirii

- Pentru o hermeneutică teologică a operei mauriaciene –

REZUMAT

Pe bolta literaturii universale François Mauriac este o altă stea strălucitoare a Franței, care s-a alăturat generației romancierilor creștini existențialiști, în proximitatea caldă și familiară a celui supranumit „Dostoievski francez”¹, precum și în vecinătatea orbitoare a luceafărului rus, inegalabilul Dostoievski. El a călcat numai până la un punct pe urmele lui Bernanos, conștient de afinitatea lui față de omul din mulțime, față de ființa căzută care nu se poate ridica la înălțimea sfântului, dar care are șansa oii pierdute din Evanghelie. În ce privește spiritul religios rus, eminentemente ortodox, Mauriac a descoperit multe caracteristici comune cu ființa sa tainică, mai degrabă trăite sau mai degrabă sugerate decât exprimate în mod tezist la nivelul scriiturii.

Lucrarea de față nu abordează iubirea în toată opera lui Mauriac și din toate unghiurile posibile, ci, pornind de la percepția și trăirea ei în condițiile căderii, în speță de către personajele romanești și creatorul lor, o ancorează prin ceea ce are esențial în perspectiva sintetică a unei viziuni teologice preponderent morale, în care accentul cade pe ontologia iconică a ființei umane ca ființă de comuniune, potențial orientată spre o iubire integrală: *eros* și *agapè*.

Firul roșu care traversează lucrarea de la un capăt la altul este împletit din adevărul următoarei constatări mauriaciene: «Iubirea există în această lume, dar ea este răstignită, și noi împreună cu ea»².

În **primul capitol** am pornit pe urmele copilului Mauriac prin «pustiul dragostei» în care s-a născut, știind că scriitorul pe care îl poartă în sine se află el însuși pe urma personajelor sale, cu toții în căutarea arzătoare a iubirii care le-ar putea astâmpăra setea și foamea nepotolită a sufletului.

¹ Georges Bernanos.

² Fr. Mauriac, *L'Agneau*, Paris, Éditions Flammarion, 1985, p. 130 : « L'amour existe en ce monde, mais il y est crucifié et nous avec lui ».

François Mauriac este una dintre miliardele de ființe umane care n-au dorit nimic mai mult pe lume decât iubirea sau tandrețea dezinteresată.³ Deși un copil încercat deseori de tristețe, deși iubit în mod excesiv de mama sa, prima lui iubire care i-a umplut inima de bucurie adevărată a fost Hristos, Dumnezeu născut în iesle. Iar această iubire nevăzută nu l-a mai părăsit niciodată, umplând golul iubirii paterne, liniștind furtunile poftelor trupești survenite în zorii tinereții, păzindu-i puritatea copilăriei până la apusul vieții și, nu în ultimul rând, oferindu-i darul iubirii *agapè*. Acest dar a fost pus în lucrare și prin angajamentul scriptural și verbal pe care și l-a asumat în vederea apărării drepturilor ființelor defavorizate și nedreptățite în special de politica discriminării rasiale, ființe încadrate în generoasa categorie «mal-aimés». În plus, iubirea dezinteresată față de cei vii, contemporani cu el, este completată de iubirea profundă față de cei morți, care l-au precedat genealogic.

Omul Mauriac a cunoscut personal neajunsurile și insatisfacțiile dragostei pur omenești, dragoste care nu se fundamentează pe spiritul de jertfă necondiționat, ci pe individualism. Cele trei etape ale vieții sale se rezumă astfel: «a nu iubi încă», «a iubi» și «a nu mai iubi» pătimaș, condiționat. Înaintarea în vârstă aduce cu sine acea înțelepciune în care iubirea nu mai este cerută, ci dăruită. Apoi, decepțiile pot avea, în funcție de subiectul care le traversează, un rol binefăcător. Începi să iubești pe celălalt așa cum este și, totodată, te adâncești din ce în ce mai mult în iubirea neschimbătoare a lui Dumnezeu.

Capitolul II se deschide cu exegeza comparativă a conceptului de «ființă căzută», atât din punct de vedere al doctrinei janseniste, doctrină care și-a pus amprenta indelebilă asupra lui Mauriac încă din copilărie și care va marca parțial viitoarea lui operă, cât și din punctul de vedere catolic și ortodox, care nu minimalizează opera răscumpărătoare a lui Hristos. Din înseși mărturisirile sale reiese ideea că la nivel rațional nu a putut fi niciodată de acord cu jansenismul, dar că instinctiv i-a suportat influența, și aceasta în calitate de romancier. Teoria predestinației absolute a respins-o de la bun început, iar ceea ce l-a fascinat la Pascal a fost cu totul altceva: lepădarea de sine și puterea credinței. Un model greu de urmat, dat fiind simțământul acut și chinuitor al neîncetatei lupte cu patimile și

³ Anumite personaje sunt purtătorii de cuvânt ai omului Mauriac (ex. Jérôme Servet, Thérèse Desqueyroux).

neputințele omenești, motiv pentru care Mauriac s-a simțit mult mai aproape de Racine.

Mauriac a fost înainte de toate un catolic scriitor de romane, dar ceea ce este revelator pentru noi este simțirea lui interioară, în genere compatibilă cu duhul Ortodoxiei. Astfel, e cu neputință ca Dumnezeu iubirii să îi priveze pe unii oameni de mântuire după bunul Său plac. Nu numai că S-ar contrazice pe Sine, dar Și-ar nega însăși făptura cea mai măreață a mâinilor Sale. Și, cum vocația ființei umane în calitate de *imago Dei*, este aceea de a iubi, cum mai poate fi vorba de iubire adevărată în afara libertății ? Într-adevăr, constată Mauriac, prin păcat omul a căzut din Har, dar nu din iubirea lui Dumnezeu; liberul arbitru a slăbit, dar nu a fost aneantizat; firea umană nu a fost completamente distrusă, ci este încă capabilă de binele moral, nu însă fără ajutorul Harului dumnezeiesc.

Am amintit în treacăt despre disputele apusene privitoare la concursul dintre libertatea omului și Har, considerat în catolicism o forță impersonală, deoarece l-am identificat pe alocuri în unele din romanele lui Mauriac, în care libertatea personajului apare asaltată de un *har excitant determinant* (ex. *L'Enfant chargé de chaînes*, *Un Adolescent d'autrefois*, *L'Agneau*). Nu avem de-a face aici cu o *sinergie teandrică*, adică cu o cooperare a omului cu Harul, văzut ca energie dumnezeiască necreată și ca lucrare personală a Duhului Sfânt, de la început până la sfârșit, prin afirmarea deplină a celor două libertăți, atât divină cât și umană. Sinergia presupune iubirea liberă și responsabilă între om și Dumnezeu și, implicit, între oameni.

Iubirea stă la temelia vieții duhovnicești, precum și la temelia tuturor relațiilor interumane. Înțelegându-și prost libertatea, personajele mauriciene favorizează *volens-nolens* epidemia tuturor relelor, atât la nivel comunitar, cât și la nivel cosmic: cerul plânge și se întunecă pe măsură ce chipul omului se urâtește tot mai mult din pricina lipsei de iubire adevărată, iar incendiul pinilor se solidarizează cu incendiul patimilor omenești. În ciuda acestui cataclism istoric și metafizic, optimismul lui Mauriac se conjugă cu optimismul nostru: prin conlucrarea Harului dumnezeiesc cu voința omenească, orice rău poate fi preschimbat în bine, orice viciu poate fi transfigurat în virtute.

În laboratorul operei în discuție, lumea jansenistă a copilăriei lui François s-a strecurat, după cum am menționat mai sus, fără ca scriitorul Mauriac să se poată

opune. Tot ceea ce va transpune în universul său romanesc va fi exfuzat din oceanul său lăuntric, astfel încât se va regăsi în multe din *personajele* sale⁴, cărora le-am conferit calitatea de «oglinzi» ale făuritorului lor, dar și ale cititorilor-privitori (ex. Bob Lagave și Pierre Gornac din romanul *Destins*, Jean-Paul Johannet din *L'Enfant chargé de chaînes*, Jacques – eroul romanului *La robe prétexte*, Alain Gajac din *Un Adolescent d'autrefois*). Influența instinctivă a jansenismului explică într-o mare măsură sentimentul acut al culpabilității trăit în mod inexplicabil de personajele sale, precum și atmosfera de fatalitate în care se scaldă, motiv pentru care se înrudesc mai degrabă cu personajele raciniene (Thérèse Desqueyroux și Phèdre).

Omul căzut, zugrăvit cu atâta compasiune de Mauriac, este omul contradictoriu în care extremele se ating, sfâșiat între concupiscentă și curăție, dragoste și ură, lumină și întuneric, Dumnezeu și diavol. Ceea ce este important este că scriitorul îl aduce în cele din urmă la picioarele Crucii (Louis – protagonistul romanului *Nœud de vipères*, Gabriel Gradère din *Les Anges noirs*, Thérèse Desqueyroux din *La Fin de la nuit*), călăuzit de lumina Harului sau de un înger sfânt (ex. Xavier, preotul Forcas). Sfințenia nu este doar vocația câtorva aleși, ci chemarea dumnezeiască adresată tuturor. Orice inimă de piatră are șansa de a se metamorfoza progresiv într-o inimă de carne, fie și spre sfârșitul vieții⁵ sau chiar în pragul morții, cu condiția să admită existența lui Dumnezeu ca Lumină și Iubire.

În **capitolul III**, consacrat *odiseei iubirii trupești*, am analizat un alt principiu de bază al jansenismului, care spre deosebire de predestinare, a găsit un teren mult mai fertil în gândirea deosebit de scrupuloasă a lui Mauriac. Este vorba de «concupiscentă», atacată de janseniști pe toate palierele vieții umane și condamnată de catolici inclusiv în cazul căsătoriei creștine. În viziunea catolică a scriitorului, concupiscenta este identificată cu o caracteristică inerentă firii umane, ceea ce antrenează o ontologie și o antropologie mai puțin optimistă, cu repercusiuni asupra vieții duhovnicești.

Dacă în primul capitol am introdus deja termenul de *concupiscentă* în sensul general de plăcere ardentă sustrasă rațiunii și susceptibilă să genereze toată gama

⁴ După modelul lui Proust, Flaubert, Stendhal.

⁵ Sfârșitul vieții poate să însemne sfârșitul nopții (unul din titlurile romanelor sale : *La Fin de la nuit*, Paris, Grasset, 1995).

de păcate, aici am explicat-o mai pe larg, făcând referință în mod predominant la *libido sentiendi*, la pofta trupească, inclusiv plăcerea sexuală și simulacrele sale.

Libido sentiendi, *libido sciendi* și *libido dominandi* sunt cele trei fluvii de foc care pârjolesc ținutul mauriacian, dar primul pare să fie cel mai de temut. În fața celuilalt sex, *fascinația* nu este declanșată de o frumusețe fizică standardizată, ci fie de un anumit șarm, fie de frumusețea sufletească, fie de frumusețea fecioriei, fie de o pură curiozitate. În ce privește frumusețea exterioară feminină, ceea ce atrage inițial personajele masculine este partea superioară a trupului. Din nefericire, femeia este în general privită ca un fruct consumabil.

Cuvântul are puterea de a vindeca complexe de inferioritate ale partenerului, precum și de a distruge edificiul fragil al dragostei. Doar ochii pnevmatici sunt capabili să contemple în frumusețea creată Frumusețea necreată, să ferească ființa umană de pericolul reificării sau adorării făpturii, anticipând astfel nepătimirea prin înviere (ex. Alain Gajac în fața frumuseții lui Jeannette).

În opera lui Mauriac *fascinația* seamănă cu flacăra tremurătoare a unei lumânări ce se stinge la prima suflare de vânt. Cât despre căsătoriile puse la cale între cuplurile frumusețe-urâtenie, tinerețe-bătrânețe (ex. Jean Péloueyre și Noémi d'Artialh), plăcerea inițială, de regulă imaginată, se transformă rapid în dezgust și chiar în ură.

Impresia vie exercitată asupra celuilalt sex sau trăită de acesta este urmată de obicei de *tentative de seducție*. Studiind cuplurile Daniel Trasis – Gisèle de Plailly și Gabriel Gradère – Adila Du Buch, am constatat că la Mauriac nu se poate vorbi de o *ars seductionis*. Seducătorii sunt bărbați, cu o experiență bogată în domeniul cuceririi femeilor, dar tactul, sinceritatea și seriozitatea le lipsește. Ei respectă totuși etapele clasice ale jocului abil al seducției: *atragera atenției*, *schimbul de priviri*, *conversația*, dar deznodământul nu poate fi decât nefericit. Seducția verbală și vocală dau înapoi în fața seducției gestuale și olfactive, deși niciuna nu este calculată.

Referitor la limbajul trupului, *privirea* și *surâsul* sunt elemente ale comunicării non-verbale extrem de importante pentru a comunica dragostea sau contrariul ei. În acest sens, am descoperit mai multe tipuri: privirea iubitoare însoțită de un surâs sincer (Marthe Balzon), privirea scrutătoare și indecentă (Daniel Trasis) atrăgând un surâs nătâng (Marie Ransinangue), privirea insistentă, fără rușine (Marie

Ransinangue), privirea și surâsul conciliatoare (Jean-Paul și Marthe), privirea expeditivă (Jean-Paul), privirea șireată (Gisèle de Plailly), privirea timidă (Jean Péloueyre).

Apropierea fizică est condiționată nu numai de frumusețe, de limbajul trupurilor, ci îndeosebi de compatibilitatea sufletelor, precum și de convingerile religioase. În incipitul iubirii, simpla prezență a celuilalt pare suficientă. Odată consumată în actul sexual, se intră în mod inevitabil în dialectica maximiană: plăcere-durere, care este de asemenea dialectica mauriaciană.

Sexualitatea nu ocupă locul pe care îl merită, deoarece este hărțuită fie de *obsesie* (Raymond Courrèges; violatorul fără nume; Daniel Trasis; Gabriel Gradère), fie de *ură* (clasa fariseilor: ex. Mme Duprouy; Brigitte Pian). Ironia sorții face ca persoana obsedată de o alta să ajungă în final să o urască.

Capitolul IV prezintă atât cazul îndrăgostiților disperați, cât și al acelor «mal-aimés» dezamăgiți. Astfel, *capacitatea de transfigurare* – a ființei iubite, a cuvintelor și gesturilor ei – dispare (ex. Yves Frontenac; Alain Gajac). Dar sunt de asemenea și mici excepții, când dragostea deznădăjduită se preschimbă în iubire conjugală stabilă (ex. Marthe și Jean-Paul).

În general, toate cuplurile mauriaciene sunt formate din «mal-aimants» și «mal-aimés», ceea ce face ca între ei să își aplice cumplite «lovituri de cuțit» și, prin urmare, să izbucnească *drame* înfricoșătoare, ale căror victime nevinovate sunt copiii (ex. Louis/ Élisabeth; Louis/ Isa).

Suferința provocată de dragoste, fie ea imorală, deține *un rol purificator* al patimilor, pedagogia divină servindu-se de eșecuri sentimentale, pentru ca ființa umană să se smerească și să învețe puțin câte puțin să își iubească aproapele în Dumnezeu. Prin lupta ascetică împotriva gândurilor rele și pătimășe, responsabile de patimile trupești, frustrările, abuzurile și decepțiile pe care le suportă erosul pot fi preschimbate în desfătări ale iubirii *agapè*, capabilă să transfigureze și trupul și sufletul. Femeia adulteră, căreia Mauriac îi consacră un capitol în *Viața lui Iisus*, redă speranța tuturor ființelor căzute chinuite de demonul desfrâului, dar care, prin

pocăință, se decid să își convertească viața. Studiul Benedictei Ward⁶ consolidează analiza noastră.

Un alt tip de atașament uman care ne-a atras atenția este *prietenia (philia)*, condiționată de tinerețe, frumusețe fizică și inteligență, calități care nasc mai degrabă admirația decât iubirea. Avem de-a face cu o „mal-amitié”, din mai multe motive: nu este reciprocă, este exclusivistă, arogantă, disprețuitoare, prefăcută (Jean-Paul/Vincent; Jean-Paul/ Georges Élie; Maryan/ Lange; Alain Gajac/ Simon Duberc; Alain Gajac/ André Donzac; Gilles Salone/ Nicolas Plassac), sortită chiar dispariției totale (Hervé de Blénauge/ Marcel). Femeia iese din discuție, considerată inaptă să fie prietena prietenilor. Pe de o parte, în loc să fortifice prietenia între doi bărbați, ea o distruge mai mult sau mai puțin conștient. Pe de altă parte, între un tânăr și o tânără, unica înțelegere realizabilă este de ordin exclusiv sexual. Relația triumfiulară soră-frate-prieten aduce în prim plan trei pasiuni divergente: pasiunea fratelui pentru soră, pasiunea îndrăgostitului pentru iubită și pasiunea prietenului pentru prieten.

Capitolul V se referă la *interesul* care unește, mai bine zis care dezunește, majoritatea personajelor și, de asemenea, majoritatea oamenilor între ei. Chiar *iubirea față de Dumnezeu* este o iubire interesată, în scopul de a depăși dificultățile cotidiene și atrocitatea lumii. Aceasta explică de ce Jean-Paul Johannet se simte sclavul unei doctrine, ci nu fiul adoptiv al Iubirii eliberatoare întrupate. Nici el, nici Alain Gajac nu pot pune în practică cea mai mare poruncă dumnezeiască (Mt 22, 37-39), dat fiind faptul că iubirea lor nu are rădăcini duhovnicești în iubirea dezinteresată a lui Hristos. Dimpotrivă, ea umple un pustiu: «*pustiul*» *iubirii de sine (philautia)*, propice nașterii tuturor patimilor, chiar și sub masca amabilității excesive (ex. la baronne de Cernès).

Raportată la *căsătoria din interes*, iubirea este fie un fruct prospectiv promis (ex. de părinții lui Noémi), fie o iluzie (Thérèse Desqueyroux), fie un lucru inexistent (Paule de Cernès), fie o obligație obositoare (Phili – soțul Janinei), motiv pentru care toate personajele suferinde ajung la dezgust existențial.

Capitolul VI tratează antidotul iubirii solipsiste, egocentrice, antidot oferit în special în scrierile mauriaciene cu conținut hristologic⁷. Este vorba despre *Agapē*,

⁶ Benedicta Ward, *Viețile Sfintelor care mai înainte au fost desfrânate. Studiu asupra căinței în monahismul timpuriu*, trad. rom. de Ioan I. Ică jr., Sibiu, Editura Deisis, 1997.

iubirea lui Hristos, după modelul Căruia trebuie să ne iubim unii pe alții. Catholicul Mauriac scoate în relief suferința crucii în iubire, iar noi, în calitate de ortodocși, accentuăm bucuria învierii, condiționată, desigur, de cruce. Iubirea răscumpărătoare „crucificată” recunoscută de Jean de Mirbel nu este alta decât iubirea divină creatoare confirmată de Alain Gajac.

Întruparea reprezintă *taina iubirii* Creatorului față de făptura Sa căzută, taină pe care dorește să o lucreze neîncetat în credincioșii Săi. Iată cea mai mare minune pentru Mauriac: putem fi Hristos⁸, dacă Îl lăsăm să crească în noi. Hristificarea (*theosis*) este complementară chenozei, adevăr lămurit admirabil de Sf. Maxim Mărturisorul și Nicolae Cabasila.

Mauriac vorbește de o chemare dumnezeiască a creștinului de a se însoți cu crucea personală, făcută pe măsura fiecăruia. *Crucea* – adevărată nebunie în ochii necredincioșilor – este *revelația iubirii jertfelnice*, la dimensiuni cosmice, până la capăt, fără a decurge de aici vreo înclinație spre masochism. În consens cu *principiul teopatic* al vieții creștine, susținut de Părinții răsăriteni, Mauriac confirmă puterea de a iubi pe care *Hristos euharistic*, Același cu Hristos răstignit și proslăvit, o oferă ființei umane care se nevoiește pentru Împărăția veșnică.

Iubirea maternă și *iubirea de dușmani* reprezintă expresia cea mai fidelă a iubirii jertfelnice, una spontană, alta obținută prin luptă. În privința celei dintâi, cu o singură excepție (Blanche Frontenac – femeie a datoriei), mamele mauriciene dezamăgesc cititorul fie prin egoismul și dorința lor de posesie (Félicité Cazenave, Mathilde, Lucienne Révolou, Léonie Costadot), fie prin indiferența și minciuna lor (mama lui Jean de Mirbel), fie prin dezgustul, chiar ura, față de progenitura lor (Paule de Cernès), fie prin pietatea lor bigotă, motiv de claustrare nocivă pentru copil (Mme Dézaymeries). În ce privește cea de-a doua, Mauriac indică modul în care o putem dobândi, modalitatea de a o exprima: *dăruirea totală de sine*, dar și roadele ei nesticăcioase: victoria asupra individualismului, asupra răului și asupra morții.

Iubirea conjugală este și ea chemată să atingă culmea iubirii jertfelnice, prin devotament reciproc, prin procreație, printr-o cheneză voluntară a soților, prin

⁷ *Dieu et Mammon* (1929), *Souffrances et bonheur du chrétien* (1931), *Vie de Jésus* (1936), *Le Fils de l'Homme* (1958), *Ce que je crois* (1962).

⁸ Fr. Mauriac, *Nouveaux Mémoires intérieurs*, Paris, Flammarion, 1965, p. 283.

creșterea împreună în iubirea de Dumnezeu. Altfel, în afara experienței ei ca *taină* în Hristos și în Biserică, căsătoria riscă să devină *sacrilegiu* al legii divine (Gn 1, 28). Mauriac pledează pentru procreație, ca și pentru castitate în cazul în care cei doi nu își mai doresc copii. Am analizat în acest context cele două viziuni, catolică și ortodoxă, asupra actului erotic conjugal, planning familial și „iepurism” inconștient. Revenind la personajele mauriaciene, cele mai frustrate în iubirile și maternitatea lor am considerat a fi Paule de Cernès și Thérèse Desqueyroux, cu menționarea că în universul romanesc în cauză căsătoria nu este decât terenul sociologic propice derulării conflictelor exterioare ale interiorității sfâșiate a fiecărei ființe căzute. Leacul propus: credința în reiterarea particulară a minunii săvârșite de Iisus la nunta din Cana Galileii.

Literatura patristică sustrage căsătoria normelor reduționiste de tip utilitar și legalist, integrând-o în spațiul și timpul eclezial liturgico-sacramental. Iubirea creștină conjugală este asemenea unei spirale epectatice, ce reunește trei realități constitutive: nașterea, crucea și slava învierii.

În **capitolul VII** am arătat *necesitatea unei pedagogii a iubirii*, sprijinindu-ne argumentele pe tratatul lui Mauriac: *L'Éducation des filles*.

Arta de a iubi necesită transmiterea ei din tată în fiu, deoarece iubirea angajează veșnicia. Iubirea și educația trebuie să se conjuge împreună, iar dacă accentul se pune pe formarea fetelor este pentru că cei mai buni educatori sunt mamele, însăși mântuirea lumii depinzând de ele. Tabloul sumbru al condiției feminine pictat de scriitor înfățișează mai multe imagini dureroase: femeia-roabă, femeia-vită de povară, femeia-tiraniată, femeia-victimă resemnată, femeia-devorată de vie. Acestea sunt eventualele pericole pe care educatorul are misiunea să le prezinte viitoarei mame și soției, pentru ca aceasta să nu ajungă la tragedia divorțului, a concubinajului sau a prostituției. Trei categorii de suflete interesează pe finul psiholog și pedagog bordelez: sufletele suferinde ale femeilor care își fac datoria, sufletele corupte ale femeilor care se lasă cumpărate și sufletele curate ale fetelor bătrâne.

Cât despre educația copiilor, fete sau băieți, *modus vivendi* parental este determinant, deși ereditatea are și ea un cuvânt greu de spus. În plus, este bine ca educația sufletului să fie prioritară educației trupului. Obiectivul educației creștine

constă în desăvârșirea de sine în Dumnezeu, condiție sine qua non a împlinirii scopului vieții umane: îndumnezeirea.

Reflexiile mauriaciene în jurul mișcării feministe frapează prin realismul lor obiectiv, în care este totuși prezentă o fină notă de subiectivitate. Pentru Mauriac cuceririle feminismului sunt îndoielnice, pentru că sunt forțate. Condiția esențială a femeii rămâne cea de soție și, dacă este cazul, aceea de a con-crea în iubire. Maternitatea după trup își pierde însă valoarea în afara maternității spirituale și a unei bune educații a copiilor. În spațiul romanesc, personajul feminist pe care l-am repertoriat este pluridimensională Thérèse Desqueyroux.

Ultimul capitol (VIII) încheie teza cu persoana lui *Mauriac* în calitate de *mistagog al iubirii între deja și nu încă*. Ideea de bază este că omul trebuie să se inițieze încă de aici de pe pământ în iubirea de Dumnezeu, pentru a câștiga atât fericirea pământească, cât și fericirea veșnică, concretizată în contemplarea Față-către-față a Dumnezeului-lubire. Această inițiere revendică câțiva pași regulați: credința, rugăciunea, viața eclezială și iubirea, pași pe care e bine să-i deprindem încă din copilărie, în compania minunată a lui *Hristos euharistic*. Indestructibila copilărie, în ciuda curgerii vremii, conferă totuși prilejul de a sărbători învierea în orice moment, în cea mai decăzută ființă umană. Iată doza de optimism mauriacian, nedespărțită de doza de realism creștin: omul are privilegiul de a degusta *hic et nunc* Paradisul iubirii între deja și nu încă!